

Janina Samulionytė

EKSPEDICIJOS Į MAŽĄJĄ LIETUVĄ DIENORAŠTIS

2006 m. rugsėjo 4-7 d. vykusioje ekspedicijoje dalyvavo Buities, verslų ir amatų skyriaus darbuotojai: skyriaus vedėja Janina Samulionytė, vyresnieji muziejininkai Erika Nenartavičiūtė, Nijolė Andrejevienė, Vingaudas Baltrušaitis ir Architektūros skyriaus vyresnioji muziejininkė dr. Rasa Bertašiūtė. Vairuotojas – Pranas Jočiūnas. (Vyкта Rumšiškių muziejaus dvaro akademijos autobusėliu.)

Ekspedicijos tikslas: įsigyti muziejinės vertės daiktus ir apžiūrėti senąsias lietuvininkų sodybas Šilutės ir Klaipėdos rajonuose.

RUGSĖJO 4 DIENA (APLANKYTOS 6 SODYBOS)

Iš Rumšiškių išvykome tik 10 valandą, nes ryte vyko Mokslinės tarybos posėdis. Muziejaus teritorijoje apžiūrėjome ir pasiūlėme Klepšių sodybos klėties statymo vietą.

Važiavome gražiuoju Panemunės keliu. Pietavome Veliuonoje. Laukiant, kol pagamins valgį, kavinėje dirbanti moteris atnešė mums paskaityti savo eilėraščių knygutę. (Tai bent aptarnavimas – eilėraščiai ir kepsnys! Puiku, kad žmogus prasmingai leidžia laiką.) Apžiūrėjome kleboniją, kurioje kunigavo Antanas Juška. Bažnyčios šventoriuje stovi paminklai broliams Juškoms.

Į Šilutę atvykome 15 val. Įsikūrėme mokomajame viešbutyje, Lietuvininkų 72 a. Užvalgę iš savo lauknešėlių, išvykome į Suvernų kaimą (Kintų seniūnija) apžiūrėti namo, kuriame paskutines dienas praleido Ermtutė ir Marija Gerulytės. (Gerulių namas iš Vabalų kaimo atkeltas į Lietuvos liaudies buities muziejų.) Pasiklydome, laiku nepasukome į Gerulyčių (anksčiau sodyba priklausė Brizgienei) sodybos kelią. Netoli sodybos kelias išplatintas ir atsiveria puikus vaizdas į marias. Pirmiausia užėjome pas kaimynus Pielikius, kurie paskutiniaisiais gyvenimo metais prižiūrėjo seseris Gerulytes. Pielikiams prieš mirtį jos paliko lietuvininkų maldų knygas. Leonas Pielikis turi motorą, gamintą Andižano gamykloje, Rusijoje, dviejų korpusų plūgelį, bulviakasę, šienapjovę. Viskas laikoma lauke ir nyksta. Žemės ūkio mašinas nufotografavome.

Dėmesį patraukė gražiai sutvarkyta sodyba kaimynystėje. Kaimynas Ežerskis verčiasi kaimo turizmu. Jis nupirko ir buvusią Gerulyčių sodybą.

Bedirbdami Suvernų kaime, pajutome rudenį, pradėjo lyti lietus, pakilo vėjas, kuris laužė medžių šakas.

Važiavome pro Prycmų kaimą (Kintų seniūnija) ir užsukome į prieš dvidešimt metų lankytas Gedaitienės ir Merkelių sodybas. Gedaitienė mirusi, sodyboje šeimininkauja sūnus Albertas. Jis sakė: „Mes pusiau vokiečiai“. Gedaitienės sodyboje išlikusi klėtis. Kieme, kaip ir prieš dvidešimt metų, tebestovi medinės žąsų perėjimo ląstos, tiktai labiau aplūžusios. Nufotografavome namo duris, pintinę plunksnoms, klėtį, „ragolę“¹, krosnį, „benkį“².

Ekspedicijos dalyviai: iš kairės P. Jočiūnas, V. Baltrušaitis, R. Bertašiūtė, E. Nenartavičiūtė, namo šeimininkas V. Pareigis ir N. Andrejevienė. 2006. Janinos Samulionytės nuotrauka. Iš LLBM rinkinių

Greta Gedaičių sodybos gyvena žemaitė Gražina Merkelytė-Šimkuvienė. (Anksčiau ta sodyba priklausė lietuvininkams.) Pamačiusi mus, ji labai pasimetė, nenorėjo įleisti į vidų – mat, namai nesutvarkyti. (Dažnai išvykose yra aiškinama, kad namai nesutvarkyti, bet mums tai visai nesvarbu. Juk mes ne dėl to leidžiamės į ekspedicijas.) Ji paaiškino, kad rašė įvairiausių planus, dirba pradinių klasių mokytoja. Patekus į vidų, mums pasirodė, kad namai puikiausiai sutvarkyti. Lietuvininkai ir Mažosios Lietuvos gyventojai yra labai tvarkingi. Gražiną Šimkuvienę augino lietuvininkė Ana Pleikis. Stuboje, bufete, pristatyta Klaipėdos krašte naudotų indų. Nufotografavome prausimosi dubenį ir ąsotį. Susitarėme susitikti kitą dieną apžiūrėti nuotraukų ir kitų daiktų.

Pakeliui užsukome į Alkos kaimą (Kintų seniūnija) pas Hansą Peteraitį, gimusį 1933 m. Jau prietema, bet mus maloniai įsileido į vidų. Namas molinis, sienos labai storos. Namo kopiją būtų galima pastatyti Lietuvos liaudies buities muziejuje, bet iš kur imti pinigų? Kieme – įdomi šuns būda, pastatyta iš plytų. Prie įėjimo į namą dėmesį patraukė metalinė vonia, kurioje prausėsi ir maudėsi. Prašėme, kad parduotų, tačiau jiems dar reikalinga, nes vasarą pripila į ją vandens ir prausiasi. Stuboje yra krosnis puošniu karnizu, dailus prausimosi bufetas. Kambaryje stovi puikus kompiuteris, iš jo sklinda graži vokiška muzika. Kompiuteriu šeimininkas bendrauja su vaikais, gyvenančiais Vilniuje, ir broliu Viliu, gyvenančiu Kanadoje. (Brolis profesorius, kalbininkas, istorikas Vilius Petraitis (g. 1914 m.) rašo straipsnius apie Mažąją Lietuvą.) Hansas Peteraitis ir jo žmona – labai malonūs ir šviesūs žmonės. Išvykome jau sutemus.

Traksėdžių kaime (Šilutės priemiestis) užsukome pas kolekcionierius Jurgitą ir Aleksandrą Špakovskius, iš kurių žadame įsigyti eksponatus. Į viešbutį grįžome 21 valandą.

Viešbutyje pasijutome žmonėmis – patogi lova, dušas, karštas vanduo. Juk penkiolika metų važiuavome į ekspedicijas su „Vermės“ leidykla. Miegodavome mokyklose ant grindų, nebūdavo karšto vandens, naudodavomės tualetu lauke... Muziejus pastaraisiais metais organizavo tik vieną kitą ekspediciją.

RUGSĖJO 5 DIENA (APLANKYTOS 4 SODYBOS)

Rytą atvykome pas buvusį kolekcionierių Juozą Kasnauską, gyvenantį Šilutėje. Atsirinkome ašotėlį grietinėlėi, prausimosi dubenį, kablį nuskendusiems tinklams ieškoti. Pas kolekcionierių Aleksandrą Špakovskį ir jo dukterį Jurgitą iš daugybės daiktų visą dieną atrinkinėjome mums tinkančius. Pietus pavalgėme restorane „Magnolija“. Vakarop išvykome į Saugas, kur tikėjomės įgyti V. Baltrušaičio prieš dvidešimt metų surastą lovą. Pasisekė – lovą nupirkome. Saugose tebegyvena gera pateikėja mažlietuvė Padagyte.

Berciškės kaime (Saugų seniūnija) apžiūrėjome Egidijaus Rudžio molinį namą. Šeimininkas išvyksta į Angliją užsidirbti pinigų namo remontui.

Bružų kaime (Saugų seniūnija) apžiūrėjome Aldonos ir Sigitos Jonauskų namą. Stuba didelė, stogas nendrinis, padengtas samanomis, pusė sienų molinės, kita pusė – medinės. Pro stogą daug kur bėga vanduo. Pinigų stubos remontui neturi. Šeimininkė žadėjo važiuoti į Vokietiją užsidirbti. Tikėtina, kad šis namas - seniausias šiose apylinkėse. Šeimininkai labai džiaugėsi, kad atsikėlė į šią sodybą ir paliko Klaipėdos daugiabutį. Aišku, tos sodybos jau niekam nebeparduos ir muziejun jos neįgysime. Stubą nufotografavome.

Lašų kaime (Saugų seniūnija) apžiūrėjome molinį Rubežienės namą.

RUGSĖJO 6 DIENA (APLANKYTOS 4 SODYBOS)

Rytą apsilankėme Šilutės muziejuje, apžiūrėjome naujas patalpas ir susitarėme, kad rytoj apžiūrėsime fondus. Muziejaus direktorė pasakė, kad mokytoja Regina Jasudienė yra surinkusi medžiagos apie Šilutės rajono kapines, medžiagą apie Mažąją Lietuvą renka mokytoja Vaida Galinskienė. Neseniai išleista knyga apie Šilutės spaustuves.

Prieš pietus nuvykome į Rusnę ir ieškojome Jono Gerulio sodybos. Šeimininkas miręs, o namas suremontuotas. Staliuką gėlėms jis paliko Audronei Bendorienei. Ji taip pat paveldėjo iš Gerulio 6 lietuvininkų maldų knygas, kurių dovanoti nenori.

Stasys Žemaitis padovanojo rūbų kabyklą ir siūlė mums tarpukario lovą. Tokių lovų muziejuje turime, nereikia. Stasys Žemaitis labai kalbus, po karo gimęs Rusnėje. Jo tėvus „ištrėmė“ iš Suvalkijos į Šilutės rajoną. Jis prisiminė, kad šišioniškius vadino „fliukais“, o lietuvius jie vadino „gudais“.

Rusnėje dar apžiūrėjome Goberio sodybą, kurioje dabar gyvena duktė. Stuboje išlikusios senoviškos krosnys.

Po pietų rinkome etnografinę medžiagą Šilutės muziejuje, peržiūrėjome fototeką.

Vakare nuvykome į Ventės ragą pasigrožėti mariomis. Tikėjomės išsimaudyti, tačiau didelės bangos, nerizikavome. Po to dar kartą užsukome pas Gražiną Šimkuvienę. Ji parodė senas lietuvininkų nuotraukas, tekstilę. Pirmą kartą namuose, natūralioje aplinkoje, o ne muziejuje, pamatėme 1905 metų „delmoną“³, kuris vos laikėsi. Jeigu delmono nerestauruos, jis sunyks. G. Šimkuvienė mus pavaišino arbata, konservuotu, pačios išaugintu kalakutu, naminiu pyragu. Atsisveikinome su malonia ir vaišinga šeimininke ir išvažiavome 23 val. Viešbutyje pažiūrėjau į laikrodį - buvo pusė dvyliktos nakties.

RUGSĖJO 7 DIENA (APLANKYTOS 3 SODYBOS)

Paskutinė ekspedicijos diena. Susidėjome kelioninius krepšius į mašiną ir vėl dirbome Šilutės muziejuje. Peržiūrėjau indų nuotraukas. Muziejaus fonduose yra nemažai indų kavai. Šiame krašte populiarūs fajansiniai indai, ant kurių vokiškai užrašyta: kruopos, ryžiai, kava. Atkreipiau dėmesį į fajansines vazes gėlėms, vadinasi, lietuvininkai skynė ir merkė gėles kambaryje. Muziejaus kieme, atskirame pastate, apžiūrėjome buities ekspoziciją. Jeigu Lietuvos liaudies buities muziejuje statytume žvejo sodybą, reikėtų padaryti Šilutės muziejuje saugomų indų, sugautoms žuvims laikyti, kopijas. Šiuos indus vadindavo „skiaure“, „pluvinė“, „barkute“. Buities ekspozicijoje mūsų dėmesį patraukė Tilžės namelio maketas. Šio namelio kopiją yra

pasistatęs Kęstutis Demereckis.

Trumpai pabuvę muziejuje, skubėjome išvykti, nes tikėjomės aplankyti dar tris lietuvininkų sodybas. Važiavome Klaipėdos link, pasukome Agluonėnų keliu. Sustojome Griežių kaime (Agluonėnų seniūnija, Klaipėdos rajonas) ir susiradome buvusią Onos Baltrušaitienės sodybą. Dabar šiame name gyvena vaikai Vilius Pareigis. Tai sodyba su išlikusia architektūrine puošyba. Nufotografavome stubą ir prie stubos stovinčius ekspedicijos dalyvius.

Atvykę į Dreverną (Priekulės seniūnija, Klaipėdos rajonas) susiradome levos Gižytės sodybą. Prieš dvidešimt metų ji dar gyveno tėvų name su puikiais lietuvininkų baldais. Esame įsigiję iš jos keletą eksponatų. Sodyboje nugriauta anksčiau stovėjusi laivių (valčių) dirbtuvė, namo langai išdaužyti, bet prie durų padėta lenta su užrašu: „Čia bus žvejo sodyba“. Prie namo jau atitempta didelė valtis, vadinasi, kažkas daroma. Kodėl savivaldybė po Gižytės mirties nenupirko namo su visais baldais ir kitu inventoriumi? Gaila tos laivų dirbtuvės, jinai būtų tikusi LLBM žvejo sodybai. Dar labiau gaila dingusių autentiškų lietuvininkų baldų.

Klišių kaime (Priekulės seniūnija) aplankėme lietuvininkų Martyno ir Marijos Gelžių ūkininkų – žvejų sodybą. Stuba statyta 1853 m. Senieji Gelžiai mirę, dabar joje šeiminkauja duktė Ana Juzaitienė. Namas gražiai tvarkomas, šeiminkė planuoja verstis kaimo turizmu.

Į Klaipėdą atvykome apie 14 val. Su N. Andrejeviene Klaipėdos universiteto muziejelyje fotografavome žaislus ir indus. Kiti ekspedicijos dalyviai nuėjo pietauti. Apie 17 valandą išvykome iš Klaipėdos. Rumšiškės pasiekėme pusę aštuonių vakaro.

Puiki ekspedicija į Mažąją Lietuvą. Įgijome 129 eksponatus, iš jų 49 dovanoti: V. Baltrušaitis įgijo 37 (dovanoji 17), J. Samulionytė 34, (9), E. Nenartavičiūtė – 33 (15), N. Andrejeviene – 25 (8). Apžiūrėjome 17 etnografinių Mažosios Lietuvos sodybų.

NUORODOS:

¹ „Ragolė“ – lentyna virtuvės indams sudėti.

² „Benkis“ – prie krosnies primūrytas šildomas suolas.

³ „Delmonas“ – neatskiriama moters kostiumo dalis. Tai specialus maišelis, pasiūtas iš tamsesnės medžiagos ir išsiuvinėtas. Į juos moterys įsidėdavo pinigų, nosinę. Delmonai kituose Lietuvos etnografiniuose regionuose nesutinkami. (Bernotienė S. Lietuvių liaudies moterų drabužiai XVIII a. pab. – XX a. pr., V., 1974, p. XIII).

Janina Samulionytė

DIARY OF THE EXPEDITION TO LITHUANIA MINOR

Summary

On September 4-7, 2006 the workers of the Lithuanian Open Air Museum took part in an expedition to Lithuania Minor (according to the project “The life of Lithuanians at the turn of the 20th century”). The aim of the expedition was to get things of museum value and to see the old farmsteads of Lithuanians in the districts of Šilutė and Klaipėda. They visited 17 ethnographic farmsteads and got 129 exhibits.

EKSPEDĪCIJA UZ MAZLIETUVU: DIENASGRĀMATA

Kopsavilkums

2006. g. 4.–7. septembrī Lietuvas brīvdabas muzeja darbinieki piedalījās ekspedīcijā uz Mazlietuvu (projektā „Austrumprūsijas lietuviešu dzīve XIX–XX gs. mijā”).

Ekspedīcijas mērķis bija iegūt muzeja vērtības priekšmetus un apskatīt senās Austrumprūsijas lietuviešu mājas Šilutes un Klaipėdas rajonā. Iegūti 129 eksponāti, apskatītas 17 etnogrāfiskas mājas.

DZIENNIK EKSPEDYCJI DO MAŁEJ LITWY (MAŽOJI LIETUVA)

Streszczenie tekstu

W dniach 4 – 7 września 2006 r. pracownicy Litewskiego Muzeum Ludowego uczestniczyli w ekspedycji do Małej Litwy (według projektu „Życie Lietuwininkasa na przełomie XIX – XX w.”).

Celem ekspedycji było nabycie przedmiotów o wartości muzealnej oraz obejrzenie dawnych gospodarstw (sodyba) Lietuwininkasów w rejonach Šilutės (Szyłokarczma) i Klaipėdos (Kłajpeda). Zakupiono 129 eksponatów, obejrzano 17 gospodarstw etnograficznych.

ДНЕВНИК ЭКСПЕДИЦИИ В МАЛЮЮ ЛИТВУ

Резюме

4–7 сентября 2006 г. работники Литовского музея народного быта принимали участие в экспедиции в Малую Литву (по проекту “Жизнь жителя Малой Литвы на рубеже XIX и XX веков”).

Целью экспедиции было приобрести предметы, имеющие музейную ценность, осмотреть старые усадьбы жителей в Шилутском и Клайпедском районах. Приобретено 129 экспонатов, осмотрено 17 этнографических усадеб.

TAGEBUCH DER EXPEDITION INS KLEINE LITAUEN

Zusammenfassung

Am 4.-7. September 2006 haben die Mitarbeiter des litauischen Freilichtmuseums an der Expedition ins Kleine Litauen teilgenommen (nach dem Projekt „Leben des Pflegers der litauischen Sprache an der Wende des 19. – 20 Jh.“).

Das Ziel der Expedition war Sachen mit Museumswert zu sammeln und die alten Gutshöfe der Pfleger der litauischen Sprache in Bezirken Šilutė und Klaipėda umzuschauen. Man hat 129 Ausstellungstücke erworben und 17 ethnographische Gutshöfe umgeschaut.

Lietuvos liaudies buities muziejus
J. Aisčio g. 2, LT – 56333 Rumšiškės

Gauta 2008 01 20

Atiduota spausdinti 2008 11 12
